

RETNINGSLINJER FOR ANSVARLIG HOLD AV TREKKHUNDER

Pr. november 2007

RETNINGSLINJER FOR ANSVARLIG HOLD AV TREKKHUNDER

Innhold:

BAKGRUNN	3
GRUNNLEGGENDE STANDARDER FOR HOLD AV TREKKHUNDER	4
HUNDEGÅRD OG BOFORHOLD	5
<i>Oppstalling</i>	5
<i>Hundegården</i>	6
<i>Å unngå plagsom støy</i>	7
<i>Hundehus</i>	7
<i>Hver sin gård til hanhunder og tisper</i>	8
<i>Transport av sledehunder med motorkjøretøy</i>	8
MAT OG DRIKKE.....	9
<i>Å velge fôr</i>	9
<i>Bestemme en arbeidende hunds næringsbehov</i>	10
<i>Å møte kravene ved trening</i>	10
<i>Tilsett fett</i>	10
<i>Å blande eget fôr</i>	11
<i>Fôring utenom sesongen</i>	11
<i>Livsstadier</i>	11
<i>Vann</i>	12
<i>Følg med hunden</i>	13
MOSJON OG TRENING.....	14
<i>Å gi hundene dine rett trening</i>	14
<i>Generelle prinsipper</i>	14
<i>Treningsråd</i>	16
<i>Høsttrening</i>	17
<i>Vintertrening</i>	17
<i>Innkjøring av voksne hunder</i>	20
<i>Deltakelse i løp</i>	20
VELG RIKTIG ANTALL HUNDER.....	20
<i>Behovet bestemmer</i>	20
<i>Unngå tyvparinger</i>	21
<i>Hva bør gjøres med uønskede hunder?</i>	22
<i>Å skaffe hunder</i>	23
<i>Hundeavl</i>	23
FØDSEL OG VALPER	24
<i>Fødsel og valpegård</i>	24
<i>Fôring av tisper med valper</i>	25
<i>Fôring av valper</i>	26
<i>Avvenning</i>	26
<i>Helsesjekk av valper</i>	26
<i>Oppfostring</i>	27
GRUNNLEGGENDE HELSEKONTROLL	28
<i>Veterinærbehandling</i>	28
<i>Voksne hunder</i>	28
<i>Rutiner ved anskaffelse av nye hunder</i>	29

Bakgrunn

Disse retningslinjene er oversatt fra organisasjonen *Mush With P.R.I.D.E's Sled Dog Care Guidelines i USA* og tilrettelagt for norske forhold for Norges Hundekjørerforbund.

Forkortelsen *P.R.I.D.E* står for *Providing Responsible Information on Dog's Environment*. *Mush With P.R.I.D.E* ble dannet tidlig på 1990-tallet for å spre informasjon om ansvarlig trekkhundhold. Et stort antall aktive hundekjørere, veterinærer og deres organisasjoner deltok i arbeidet med å utarbeide allment aksepterte retningslinjer. I tillegg til veiledningen i stell og behandling av trekkhunder har organisasjonen utarbeidet en veiledning for bruk ved inspeksjon av hundekenneler.

Formålet med *RETNINGSLINER FOR ANSVARLIG HOLD AV TREKKHUNDER* er å sette en standard for hold av sledehunder som både nye og gamle hundekjørere kan enes om. Vi ønsker å synliggjøre hva vi står for, og ha et utgangspunkt for å kreve forbedringer i møte med forhold som strider mot det vi finner akseptabelt. Vi ønsker å vise at moderne hundekjørere er stolte av at hundene våre er idrettsutøvere som er avlet og trent for det de elsker: nemlig å løpe i et hundespenn. Vi støtter ansvarlig pleie og human behandling av alle hunder og vil knytte sammen omsorg og behandling av sledehunder ut fra både tradisjonell og moderne bruk.

Mush with P.R.I.D.E. ble grunnlagt for å

Etablere retningslinjer for godt stell av trekkhunder.

Fremme dialog mellom hundekjørere om behandling og stell av trekkhunder.

Lære unge mennesker om trekkhunder og hundekjøring.

Forbedre omsorgen for hunder.

Øke allmennhetens forståelse for stell, behandling og tradisjonell og moderne bruk av trekkhunder.

Ta godt i mot og hjelpe nye hundekjørere.

Mush With PRIDE inkluderer en svært omfattende gruppe hundekjørere, inkludert turkjørere og profesjonelle, langdistanse-, sprint- og snørekjørere, mennesker som bruker trekkhunder til nyttekjøring, så vel som veterinærer og andre interesserte. Alle disse menneskene står sammen i arbeidet mot et felles mål: Ansvarlig stell, behandling og bruk av trekkhunder.

Oslo, februar 2002

Norges Hundekjørerforbund

Ressursgruppa for ansvarlig trekkhundhold

Grunnleggende standarder for hold av trekkhunder

Det følgende er grunnleggende standarder som vi mener er allment akseptert praksis blant ansvarlige eiere av trekkhunder. Denne listen er kun ment som en *referanse*, og kan ikke erstatte den mer utførlige redegjørelsen som presenteres i selve *Retningslinjer for Ansvarlig Hold av Sledehunder*.

- 1. Daglig mat og vann.** Under normale forhold bør alle hunder få tilstrekkelig mat og vann minst en gang hver dag, selv om visse trenings- og medisinske forhold berettiger midlertidig tilbakeholdenhet med hundefôr.
- 2. Fullverdig ly.** Alle hunder skal ha fullverdig vern mot dårlig vær. Vanligvis betyr dette et tilstrekkelig vanntett og vindtett hus eller annen bolig så vel som skygge, sollys og et veldrenert underlag som er lett å rengjøre.
- 3. Trygg kontroll.** Hunder skal holdes under kontroll på en trygg måte. Kjetting og kabler brukt til å holde hunder under kontroll må ikke kunne vri seg og må inkludere en svivel for å forhindre mulig kvelning.
- 4. Ansvarlig avl.** En hver kennel som inkluderer fruktbare tisper må ha en avstengt løpegård som forhindrer parring med løse hannhunder.
- 5. Mosjon.** Inngjerding og kjettinger må være store og lange nok til at hver enkelt hund får mulighet til mosjon.
- 6. Inngjerding.** Hundegårder bør være omgitt av et gjerde høyt nok til å holde barn og løshunder ute.
- 7. Daglig rengjøring av oppholdssted for hundene.** Avføring skal fjernes daglig. Halm, flis eller liknende må skiftes etter behov og alltid når det er vått.
- 8. Medisinsk pleie.** Hunder trenger ormekur og vaksinasjoner regelmessig, sammen med veterinærsekk og fullverdig behandling ved skader og sykdommer.
- 9. Sosialisering.** Hunder bør sosialiseres minimum til et punkt der de aksepterer å være i kontakt med fremmede.
- 10. Livskvalitet.** Standardene som er nevnt ovenfor sikrer en grunnleggende kvalitet på livet som alle trekkhunder fortjener. Hvis denne omsorgen ikke er mulig, så bør man finne et annet hjem til hunden. Hvis en hunds livskvalitet ikke kan opprettholdes på grunn av høy alder, alvorlig sykdom eller skade eller andre forhold, og et nytt hjem for hunden ikke er til hjelp eller ikke en mulighet, så fortjener hunden å bli human avlivet av et kvalifisert individ.

Hundegård og boforhold

Oppstalling

Ved oppstalling og hold av trekkhunder skal hundene for det første ikke være til sjenanse for mennesker og andre dyr, dernest gjelder hensynet til at hundene selv skal ha det best mulig. Både mennesker og dyr har krav på trygghet og sikkerhet, noe som innebærer at hunder alltid skal holdes under full kontroll.

Ansvarsfulle hundeeiere har liten tro på å la grupper av hunder være løse sammen uten tilsyn og kontroll. Flere sider ved den typiske flokkoppførselen hos viltlevende hundedyr er på ingen måte ønskelig hos våre hunder, og bør ikke stimuleres. Vi forventer at trekkhunder skal samarbeide med hverandre og at de skal adlyde eieren (ikke den antatte "alpha" flokklederen). Ansvarlig hold av trekkhunder krever at man ikke tillater kamper hundene i mellom for dominans og klatring i flokkhierarkiet, eller at hundene utvikler utpreget jakt- og kampatferd. Dette betyr at hundene ikke bør holdes i store, løse grupper. (I vill tilstand har dyr med lav status alltid mulighet for å løpe unna eller unngå de dominante dyrene. I små innhegninger, der hundene får være løse uten at eieren er til stede, utsettes hundene for unødig mye stress. Situasjonen er ofte den at hunder med lav status blir misbrukt, mishandlet, lemlestet og til og med drept – siden de ikke har mulighet til å unngå eller komme seg unna trusler.) Det fins uhyggelige eksempler på grupper av hunder som går løse i lukkede kenneler hvor hvert eneste hundesansikt er dekket av arr etter uttallige slåsskamper. Dette er *ikke* ansvarlig hold av trekkhunder.

Når grupper av hunder holdes løse uten tilsyn på avlukkede områder, utvikler de ofte psykologiske problemer som for eksempel kontinuerlig stress og kamp for å unnsnippe, med utidig tygging, graving, krasning og klatring, fordi de opplever seg selv som fengslet bak et synlig gjerde. *Å ha hundene bundet individuelt har derimot vist seg å være den mest humane og praktiske måten å ta godt vare på grupper av hunder.* Stående "på kjetting" kan hundene nå andre hunder når de ønsker å leke, eller unngå dem når de ønsker det, de slipper å ha en gjerdenetting i øynene, noe mange hunder misliker sterkt, og det er mulig for hundeeierne å gi hver enkelt hund maksimalt med personlig oppmerksomhet, omsorg, renslighet og stell. Hunder som stalles opp individuelt må få rikelig med sosial trening løse på inngjerdet, rømmingssikkert område og/eller ved trening i spannet - under trygt tilsyn og kontroll fra eieren. Slåssing tillates ikke. På denne måten unngås sosiale problemer mellom hundene, vi slipper skadelig stress og unødvendige skader, vi eliminerer muligheten for at grupper av hunder kan rømme, og vi får en gruppe hunder som føler seg trygge og glade sammen.

Ingen trekkhund skal selvsagt stå *permanent* bundet; hunder har behov for fysisk og psykisk avveksling, kontakt og aktivitet, noe som kan oppnås gjennom lek og dressurarbeid, ved å ta hunden innendørs, ved å gå turer i bånd, ved å være løs under eierens tilsyn på et trygt område og gjennom regelmessig trening, turer og løp. Finn fram til løsninger som er tilpasset *ditt* hundehold og *dine* hunders behov. I Dyrevernsloven heter det at hunder som står *varig* bundet, skal ha lenke på 10 m. I et rundskriv fra 1982 har departementet tolket lovparagrafen dithen at en hund som står bundet i flere timer skal ha mulighet til å bevege seg fritt 10 meter. Dette betyr at en hund som står oppbundet skal kunne bevege seg i en sirkel på 10 m uten hindringer, og det kreves da en kjetting på minimum 180 cm ($1,8 * 1,8 * 3,14 = 10,2$ m). Kjettinglengde på 2 – 2,5 meter kan anbefales, men alt for lang kjetting kan påføre hunden skader om den løper lina ut i stor fart eller surrer seg.

Et system med kjetting som roterer fritt festet rundt eller fra toppen av en påle eller stang fungerer bra. Plasser stolpene slik at kjettingene ikke overlapper hverandre og slik at ingen hunder kan hekte seg i hverandre. Ved å plassere vennlige hunder ved siden av hverandre oppmuntres de til å leke og lyser opp atmosfæren i kennelen.

Sterke festekroker er svært viktig. Se etter kroker som er holdbare, lette å åpne selv med hansker på og som er umulige å åpne for hundene. Kroker som kan sikres ved å skru til en mutter eller som åpnes ved at en stift trekkes ut og vris om er gode løsninger. GBG-kroker (‐svenskekreker‐) er også brukt av mange. Både kroker og kjettinger slites naturligvis ut, så det er viktig å bytte dem i tide.

Vurder gjerne å bruke et enkelt rotasjonssystem på toppen av hver stolpe, som gir hundene større bevegelsesfrihet og f r kjettingen opp fra bakken, noe som gir mindre slitasje og lettere renhold. En stolpe som rekker 120 cm over bakken, (med ytterligere 90 cm begravet i bakken) holder kjettingen over de fleste snøforhold. (Hvis snøen blir dypere der du bor så må du bruke høyere stolper eller en ordning der stolpene kan forhøyes ved behov.) Det er av stor betydning å bruke svivler som gjør at kjettingene ikke kan tvinne seg og forårsake unødig slitasje på kroker og kjettinger og i verste fall mulig kvelning.

En enkel oppstillingsm te er å bruke et stykke armeringsjern eller tilsvarende med en 90 graders b y og et øye for feste av kjettingen i enden. Armen slippes ganske enkelt ned i hullet på et kraftig r r solid begravet og med tilstrekkelig høyde. Dette tillater den bøyde stangen å rotere fritt. En annen mulighet er å skru en bolt fast i toppen av en trep le, og feste kjettingen fritt roterende i denne.

En lang og solid kjetting med opphengere til hver hund kan også brukes. Dette er et brukbart alternativ på steder der det er vanskelig å grave hull til stolper. Ved snørike vintre må kjettingen heves opp på stolpene eller trærne den festes til i hver ende, eller så må snøen fjernes fortløpende. Selve hovedkjettingen bør med denne metoden strammes skikkelig og ligge nede på bakken, og spennes fast for hver fjerde hund, slik at den ikke kan slenges omkring.

Hundegården

Et tørt, veldrenert område gjør livet hyggelig for hundene dine og for deg selv når du tilbringer tid i hundegården. Disse forholdene er også best for hundens poter. En lokalitet både synlig og hørbar fra et vindu i boligen din tillater deg å nyte selskapet med hundene og gjør deg oppmerksom i nødsituasjoner.

Om sommeren hjelper skygge til å holde hundene nedkjølte, og et område med bris holder insekter unna. Om vinteren vil et lunt område bevare hundenes energi. Planlegg din hundegård slik at gjøremål kan utføres effektivt, slik at du får mer tid til å leke med hundene.   plassere hundegården slik at du får en trygg startplass og hvor du kan sele opp hundene midt i gården, er også ting du bør overveie, i tilfelle du har mulighet til å starte treningsturene hjemmefra.

Hver hund bør utstyres med en kjetting som kan rotere uhindret og uten å tvinne seg, og som tillater hundene   løpe en fri strekning på minimum 10 meter. Dette betyr en kjettinglengde på minst 1,80 meter eller en løpegård på minst 12 kvadratmeter. Vær oppmerksom på stein i hundegården. Selv om noen hundekjørere sier at de ikke har noe problem med dette, så har

enkelte hunder omkommet av stein i fordøyelsessystemet. Sand, fin grus, trespon, sagmugg eller plattformer av tre er muligheter dersom underlaget er gjørmete. Å dekke underlaget med armert netting før pålegging av overflatematerialet forhindrer graving. Underlag av sement i hundegården kan forårsake poteproblemer for noen hunder.

Å fjerne avføring hver dag gjør hundens miljø mer behagelig og hjelper til å kontrollere smitte av virus og parasitter. Dette fører også til at tiden du tilbringer med hundene blir mer trivelig. Metoder for å kvitte seg med hundenes avføring kan bestå av kompostering, nedgravning eller plassering på en fylling.

Hele hundegården må omsluttet av et minimum 180 cm gjerde slik at hundene kan løpe løse inne i hundegården under ditt oppsyn. Dette er utmerket sosialisering hvis du ikke har hunder som slåss. Et gjerde holder også inne hunder som kommer seg løs og stenger ute omstreifende hunder og barn, katter, rev, klovdyr osv.. Lys i hundegården gjør det lettere å utføre arbeidet med hundene om vinteren, og en enkelt, oppvarmet hundestall er flott for små valper, diegivende tisper og i omsorgen for hunder som er syke eller skadet.

Å unngå plagsom støy

Hvis du lever nær andre mennesker, er det viktig å lære hundene å være rolige. Respekt for andre menneskers rett til fred og ro gir fornøyde naboer og gir et positivt eksempel for hundekjørerene som idrett. Hunder bjeffer fordi de har en grunn til det, for eksempel for å få din oppmerksomhet, for å kommunisere med andre hunder eller for å varsle om besøkende (dyr eller mennesker). Et daglig ul bør aksepteres fordi det er hundenes kommunikasjon i hundegården, men hunder kan trenes til å være rolige mesteparten av tiden.

Noen metoder som virker inkluderer (1) å gi en positiv erfaring når hundene er stille; dette krever mye innsats, men resultatet er meget tilfredsstillende, både for hundene og hundekjørerene; (2) lære hunden en øvelse den kan utføre på kommando som er uforenlig med å bråke, for eksempel å gå inn i hundehuset – og så rose hunden når den lystre denne kommandoen heller enn å kjeft for det den gjorde galt; eller (3) å gi konsekvent negativ respons når hundene bjeffer, så som et skarpt ”nei” til hunden det gjelder eller bruk av en sprut vann om sommeren, å banke på taket av et hundehus eller å ta hunden som bråker over nakken eller i øret. Du må være konsekvent og korrigerer dem hver eneste gang, selv klokken tre om morgenen, om du ønsker å lykkes.

Hundehus

Hver hund må ha sitt eget hundehus som er løftet noen centimeter over bakken. Huset må være stort nok til at hunden kan snu seg rundt inne i det og slappe av, men ikke større enn at det tar vare på hundens egen kroppstemperatur i kaldt vær. Halm, høy eller sagflis tilfører isolasjon og komfort for hunden om vinteren. I motsetning til hva man tidligere trodde får ikke hunder tykkere pels av å bo i uisolerte hundehus. (Det er snarere de naturlige lysforholdene, riktig kosthold og det å være mye ute som stimulerer pelsutviklingen.)

Erstatt underlaget hvis det blir vått og bytt det uansett med noen ukers mellomrom. Om vinteren må hundehusene alltid graves opp ved stort snøfall og plasseres oppå snøen slik at huset fortsetter å være trygt og godt. Om sommeren vil det å fjerne halmunderlaget forhindre irritasjon fra mold og fuktighet. Du kan vurdere å utruste hundehusene med tak som kan

åpnes for å gjøre bytte av underlaget lettere. Tegninger av praktiske hundehus kan fås ved henvendelse til din lokale trekkhundklubb eller erfarne kjørere.

Andre muligheter for utforming du bør vurdere er å la husene ha flate tak, siden dette gir mulighet til komfortabel hvile på varme dager. Du bør også vurdere å plassere døråpningene høyt oppe på veggen for å holde huset tørt innvendig og for å holde halmen på plass. En kraftig list rundt døra forhindrer at hannhundene urinerer inn, at hunder tygger på selve huset og at kjettingen sliter på åpningen. Unngå å bruke byggematerialer som er impregnert eller malt med helsefarlige kjemikalier. Ved å montere hundehuset ved hjelp av treskruer beregnet for utendørsbruk blir det lettere å bytte ut skadde deler senere. I tillegg bør huset utstyres med en festeordning for vannskål litt oppe på ene sideveggen, for å hindre at skåla velter eller at hannhunder tisser i drikkevannet.

Legg merke til at å la en hund bo uten et godt hundehus ikke gjør den til en tøffere hund. I stedet er det trening under varierende forhold som gir kjøreren og hunden nødvendige erfaringer i å takle ulike forhold. Selv når trekkhunder tilbringer nettene hjemmefra er det en fordel om de forsynes med isolasjon mot bakken, for eksempel halm, granbar eller andre typer isolasjon. Bruken av halm, isolerte toroms hundehus og til og med oppvarmet hundestall i kaldt vær reduserer ikke utviklingen av hundens pels. Tvert om vil hunder som holdes i et lunt, komfortabelt miljø kreve mindre mat for å opprettholde kroppsvekten, de får mer energi til å jobbe og komme seg raskere fra småskader.

Hver sin gård til hanhunder og tisper

Har du både tisper og hanhunder, trenger du to atskilte gårder for å unngå uønskede parringer. Gjerdet mellom og rundt gårdene må være minimum 180 cm høye. Mange utstyres gårder med nedgravd wire eller armeringsnetting og med et tett tak av gjerdenetting eller tilsvarende. Å grave selve veggseksjonene ned 60 cm forhindrer også graving, så sant ikke underlaget er løst.

Hvis du bestemmer deg for å ha valpekull, kan det være fint å ha en egen, romslig hundegård for de to hundene som skal parre seg. Denne kan selvsagt også tjene som valpegårder senere.

Transport av sledehunder med motorkjøretøy

Hunder på reise har krav på sikkerhet og komfort, enten det er i egne bur eller i egnede transportbokser i bilen. Reisebokser for hundene skal være store nok til at dyret kan reise seg, snu seg rundt og strekke ut, og bør ha et tørt og mykt underlag og tilstrekkelig ventilasjon. Når en 23 kilos hund krøller seg sammen tar den ikke mer plass enn en 46 cm sirkel, men når den samme hunden nettopp har løpt eller er varm, så har den behov for å strekke seg og trenger en kasse som er dypere.

Hundekasser må være solide, ha letthåndterlige slåer og låser og være sikkert festet til lasteplanet eller tilhengeren. Kassene må ikke være åpen eller ha ventilasjon bakover, siden vakuemet her kan suge eksos inn til hundene.

For den gjennomsnittlige alaskan husky bør hver avdeling i en transportkasse være *minimum* 87 cm dyp, 50 cm bred og 57 cm høy. Døra bør være minimum 36 x 43 cm med ventiler som måler 26 x 26 cm. Legg merke til at reisekasser ikke bør være for store fordi hunden da risikerer å bli kastet rundt ved kraftig oppbremsing og bevegelse.

Noen hundekjørere mener at hundene har det mer komfortabelt om de reiser to og to i hver boks. Velger du denne løsningen må du forsikre deg om at de to hundene går godt overens og ikke stresses av hverandres nærhet. For hunder på mellom 23 og 25 kilo bør doble bokser måle minst 60 cm bredden.

Det er viktig at hunder som er på reise får tilstrekkelig tid utenfor transportkassene til å bevege seg og gjøre fra seg. Hundene kan ha det bra opp mot åtte timer sammenhengende om natta så sant kjøretøyet står i ro, men om dagen og ved kjøring har de behov for å komme ut oftere. En hund bør ikke ligge i transportkasse mer en fire timer i strekk på dagtid før den kommer ut. Dersom hunden legges i transportkasse etter fôring/vanning, må den slippes ut etter 1,5 – 2 timer. Noen hunder vil ha behov for å få byttet til tørt underlag daglig i tilfelle oppkast eller urinering, mens andre ikke trenger dette før halm/trespon har mistet spenst og isolasjonsverdi.

Underveis er renhold like viktig som hjemme. Hold fôrsåler rene og prøv så langt det er mulig å unngå å parkere der andre hunder har stått, for å unngå smitte av virus og parasitter. Det er også svært viktig å ta opp all avføring etter hundene og å unngå støy, lukt og søl av hundefôr etc. på offentlige plasser.

Mat og drikke

Å velge fôr

Sledehundsport i dag inkluderer stor variasjon i hundetyper og aktiviteter og praktiseres i nærmest alle typer klima. Det fins ingen perfekt diett som tilfredsstillende kravene til alle trekkhunder under alle forhold, fordi den rette dietten for en hund avhenger av dens genetiske sammensetning, alder, fysiske nivå, treningsregime og hvilke matkilder som er tilgjengelige.

Trekkhunders diett består vanligvis av kommersielt tørrfôr, kjøttbaserte fôr, eller en kombinasjon av disse to. Tørrfôr er praktisk å lagre og å gi. Tørrfôret må suppleres med kjøtt og fett når hundene brukes aktivt. Ferskt kjøtt er vanligvis mer vanskelig å lagre fordi det krever nedfrysning, og ferskt kjøtt inneholder mye vann (vanligvis rundt 75 prosent) og tar derfor opp mer plass per kalori enn tørrfôr.

Rått kjøtt er uansett meget fordøyelig for hunder, og kan bidra til å opprettholde væskebalansen, siden det inneholder så mye vann. Råvarene i tørrfôr kan miste noe næringsverdi i framstillingsprosessen, selv om produsentene vanligvis kompenserer for dette, mens kjøttprodukter kan være mer utsatt for bakterieutvikling. Hundefôr med høy kvalitet fra begge kategoriene er tilgjengelig de fleste steder.

Kjøttbaserte produkter bør tørkes, hermetiseres eller holdes frosset inntil de brukes. Kommersielt tørrfôr bør brukes holdbarhetsdatoen og bør inneholde tilstrekkelige konserveringsmidler slik at fett og vitaminer ikke ødelegges av lagring. Å lagre tørrprodukter tørt, mørkt og kjølig bidrar til å holde dem ferske, og når en sekk tørrfôr først er åpnet bør den holdes unna varme, lys og luft. Rengjøring ved tilberedelse av fôret er også viktig. Rene fôrbøtter og skåler hjelper til å redusere risikoen for diaré forårsaket av bakterier.

Når du velger et produkt eller en kombinasjon av produkter som fôr til hundene, så husk at sledehunders næringsbehov varierer betydelig avhengig av alder, miljø og fysiologisk tilstand. Du kan velge et enkelt produkt som tilfredsstillende din hunds behov i alle disse situasjonene,

eller du kan velge å bruke et grunnfôr som kan suppleres når behovene endres. I begge tilfeller bør du velge et produkt som har et relativt høyt fettinnhold (15 prosent minimum), relativt høyt proteininnhold (25 prosent minimum), som er friskt og har høyest mulig kvalitet. (Legg merke til at kommersielle fôr av lav kvalitet ikke kan holde ved like en arbeidende sledehund.)

Bestemme en arbeidende hunds næringsbehov

Den beste måten å måle din hunds kondisjon på er å kjenne over den med hendene. Utfør denne undersøkelsen minst hver andre eller tredje dag. (I ekstreme tilfeller er det nødvendig å holde hundens vekt under enda nøyere oppsyn.) Ribbeina, ryggraden og hoftebeina skal ikke være begravd under centimeter med fett, de skal heller ikke være utstikkende, men de skal være lette å kjenne. En veltrimmet sledehund bør være slank og muskuløs, ikke mager. Hvis du er usikker på hvordan din enkelte hund bør være, så be om råd fra en erfaren hundekjører eller veterinær. Bruk også en hver mulighet til å føle og se over hunder som gjør det bra i din spesielle gren av hundekjøring.

Det er viktig å vite at det ikke fins en formel eller tabell som kan fortelle hvor mye du skal føre hundene dine. Tabeller og formler kan gi deg et utgangspunkt, men kan ikke stoles på over tid. Det eksisterer alt for mange variasjoner i metabolismen blant hunder og miljøet de lever i, for ikke å nevne arbeidsmengden de utfører, til at vi kan stole på et "gjennomsnittlig" krav. Uansett, en "gjennomsnittlig" 20 kilos husky uten aktiv trening om sommeren krever rundt 65 kalorier per kilo kroppsvekt. Et vanlig tørrfôr, med 30 prosent proteiner og 20 prosent fett inneholder noe over 4000 kalorier per kilo. Dermed trenger denne "typiske" hunden til vedlikehold omtrent 300 gram tørrfôr daglig. Hvis en hund er mer "polar" så kan den trenge litt mindre; hvis den har mer "hound" eller fuglehund i sin genetiske bakgrunn så kan den trenge mer mat. Men igjen, undersøk din hunds tilstand med hendene!

Å møte kravene ved trening

Etter hvert som du får erfaring i å føre hundene dine, så vil du finne ut at du stadig vekk må forandre mengden du gir dem for å opprettholde optimal vekt. Når du begynner treningen og hver gang du øker treningsmengden, så trenger hundene mer mat. I perioder med kulde eller vått vær, så trenger hundene mer mat kun for å opprettholde kroppstemperaturen. For mange er de vanskeligste periodene å opprettholde hunders kroppsvekt på om høsten når været ofte er kaldt og vått og treningsdistansene øker. Ved harde treningsperioder om vinteren kan det også være vanskelig å holde vekta oppe. I perioder når treningsmengden økes og temperaturen faller kan du forvente at hunder trenger mer næring og begynne å føre dem opp *før* de begynner å miste vekt. I løpet av de mest krevende periodene kan en sprinthusnd trenge to til tre ganger hva den hadde behov for utenom sesongen, og en langdistansehund kan trenge tre til seks ganger så mye som om sommeren.

Tilsett fett

Det kan være vanskelig, for ikke å si umulig, å få hunden din til å spise nok av et standard 30 prosent protein, 20 prosent fett tørrfôr om vinteren og i konkurranser. Dette problemet kan imøtekommes ved å føre de 2 – 3000 første kaloriene med tørrfôr og resten av kaloribehovet med et tillegg av fett. Denne mengden tørrfôr vil vanligvis tilfredsstille en sledehunds vitamin-, mineral- og proteinbehov, og fettsupplementet tilfredsstiller behovet for ekstra

kalorier. Hvis du velger å fôre med kjøtt som grunnfôr, så er ferdig balansert frosset kjøtt tilgjengelig på markedet noen steder.

Husk at det er grenser for hvor mye fett som kan tilføres. Arbeidende hunder klarer seg utmerket på en diett hvor opp til 60 prosent av kaloriene (35 til 40 prosent av tørrstoffet) kommer fra fett. Dersom andelen fett økes til 80 prosent av kaloriene (omtrent 55 til 60 prosent av tørrstoffet) for perioder lenger enn syv døgn, så kan hunder miste matlysten og få redusert ytelse.

Å blande eget fôr

Noen hundekjørerere foretrekker å blande deres egne kjøttdietter og sette til noe kommersielt tørrfôr som en kilde til vitaminer, mineraler og karbohydrater. Hvis du velger dette, så sørg for å konsultere en erfaren hundekjører eller veterinær, siden det ikke alltid er enkelt å få en slik diett riktig sammensatt. I handelen fins også produkter som er laget for å blandes i en kjøttbasert diett og gjøre denne mer fullverdig. Disse produktene er rikelig tilsatt vitaminer og mineraler og tar noe, om ikke all, gjettingen ut av å fôre med et ikke-kommersielt, kjøttbasert fôr.

Fôring utenom sesongen

De fleste hunder tilbringer mesteparten av sitt voksne liv på et stadium kjent som vedlikeholds nivået. Dette er også den tilstanden mange sledehunder befinner seg i utenom sesongen. I denne perioden er det en tendens til å fôre rasjoner av lavere kvalitet enn det som gis når hundene trenes mer aktivt. Nyere undersøkelser indikerer at hunder som vedlikeholdes på en diett av høy kvalitet også utenom sesongen er bedre forberedt på å gjenoppta treningen fordi kroppen blir bedre i stand til å ta i bruk og forbrenne fett i aktivitet. Det ser også ut til å ta flere uker for en hunds metabolisme å tilpasse seg til en fettrik diett. Bakdelen med å gi et godt fôr året rundt er at det lett kan gjøre hundene overvektige om sommeren, så hold nøye øye med hundene og juster porsjonene bed behov.

Livsstadier

I tillegg til endringer i vær og treningsforhold så opplever hunder ulike næringsbehov i løpet av graviditet, amming, vekst og alderdom, og du må justere dietten og matinntaket i disse periodene.

Graviditet og amming. En tisper bør holdes ved like på et fôr beregnet for aktive hunder gjennom svangerskap og når hun dier. Hun kan fôres på et vedlikeholds nivå i de fire første ukene; men fra femte til niende uke bør fôrmengden økes 10 prosent hver uke slik at hun ved fødselen får 1 _ ganger mer enn hva hun fikk på vedlikeholds nivå. Som en tommelfingerregel bør matinntaket hennes økes med 30 prosent av vedlikeholdet for hver valp. Likevel, selv om hun kun har en valp, så bør hun fôres med 130 prosent av vedlikeholds nivået. Disse forslagene er kun retningslinjer – husk å kjenne over henne hver dag og juster fôrintaket etter hva hun trenger. En diende tisper bør verken være mager eller fet.

Valper. Valper veier vanligvis mellom 280 og 400 gram ved fødselen og bør gå opp i vekt hver dag etter at de er tre dager gamle. Vektøkning er en utmerket målestokk for valpenes helse. Dersom tilleggsfôring er påkrevd grunnet helseproblemer med valpenes mor, så er langsom eller negativ vektøkning ofte det første merkbare tegnet. Rådfør en veterinær eller

erfaren person første gang du ønsker å føre ”flaskevalper” eller bare tilleggsføre små valper som også får morsmelk.

Valper kan begynne å spise fast føde tre uker gamle. Eget valpefôr anbefales for de første fire månedene av deres liv. En flat, stor skål eller tallerken med oppbløtt tørrfôr eller oppmalt, rått kjøtt er bra for å introdusere dem for fast føde. I løpet av de neste tre til fire ukene vil de konsumere mer mat, slik at de vanligvis kan avvennes i en alder av mellom seks og syv uker. Før, etter og i løpet av avvenningen bør du forsikre deg om at de minst pågående valpene opprettholder en normal vekstkurve (siden det ikke fins noen standard vekstkurve må du sammenlikne med de andre valpene i kullet).

Etter fire måneders alder bør valpene gis vanlig vedlikeholdsfor av samme typen du gir til voksne hunder. De bør holdes i optimal form, men ikke få så mye mat at de blir overvektige eller får for hurtig vekst. Valper fra linjer fri for beinlidelser kan om ønskelig få så mye mat de vil ha. Blir det tomt mens alle valpene fortsatt spiser, kan det fylles på med mer mat. Når hele kullet gir seg med spisingen bør restene fjernes. De må fortsatt undersøkes for normal vektutvikling.

Studier av labradorer og grand danois har vist at valper som overføres løper større risiko for å utvikle skjelett- og leddlidelser . Det ser ut til å være mindre problemer med hofteledds dysplasi og andre skjelettlidelser hos alaskan huskies enn i de fleste andre arbeidende hunderaser. Disse problemene er uansett fortsatt til stede hos polarhundrasene. Muligheten for at problemene oppstår kan i stor grad reduseres ved å være tilbakeholden med forinntaket i de periodene valpen vokser som raskest. En slik mild tilbakeholdenhet vil ikke forhindre valpen fra å nå sin normale, fulle størrelse, men det kan ta litt lenger tid.

Valper fra linjer hvor disse sykdommene er observert bør kun få så mye mat de vil ha de første tre eller fire månedene av livet. Fra fire måneder til tiden de når voksen størrelse bør de føres en blanding av 50 prosent valpefôr/fôr for aktive hunder og 50 prosent vedlikeholdsfor, eller 100 prosent vedlikeholdsfor beregnet til voksne hunder. Voksenfôret bør være beregnet for vedlikehold av voksne dyr, men bør samtidig møte valpers næringsbehov (denne informasjonen står på sekken).

Eldre hunder. Eldre hunder får etter hvert redusert evne til å fordøye og nyttiggjøre seg næringsstoffer. For en gammel hund tar det også lenger tid å forflytte maten gjennom fordøyelsesapparatet. Enkelte har foreslått at eldre hunder bør føres en diett med lavere proteinmengde enn det yngre hunder får, ut fra antakelsen at alle eldre hunder har nedsatt nyrefunksjon. Nyere studier viser at denne teorien er feil. De fleste eldre hunder klarer seg helt fint på samme fôret som det yngre hunder får om sommeren. I visse tilfeller kan en hund få problemer med å fordøye alt fett i denne maten eller bli overvektig av det. Hvis dette problemet oppstår, så forøk å gi et mer kalorifattig fôr eller med større andel fiber.

Vann

Daglig tilgang på væske er livsviktig for hunder. Mens mangler i protein, fett, vitaminer eller mineraler påvirker hundens helse, så kan det ta dager eller måneder før slike problemer kan merkes. Dette unnskylder selvfølgelig ikke mangelfull fôring, men understreker viktigheten av nok væske. I kontrast til dette vil uttørring (dehydrering) påvirke et dyrs helse umiddelbart og i alvorlige tilfeller leder det til døden i løpet av timer om det ikke behandles.

En hund får vann ved å drikke det direkte, ved å spise mat som inneholder vann og ved å generere vann gjennom forbrenningen. Vann mistes hver dag fra urin, avføring og damp i utåndningen. Ikke ikkearbeidende hund trenger omtrent 60 gram vann per kilo kroppsvekt per dag. En ”gjennomsnittlig” 20 kilos husky krever da omlag 1 _ liter vann dagen.

Alt som øker hundens daglige vanntap øker naturligvis behovet for mer vann. Når en hund mosjonerer puster den ut mer luft per minutt enn når den hviler. Denne luften inneholder vann, og desto kaldere og tørrere det er ute, desto større blir vanntapet. Hunder mister også betydelige mengder vann gjennom pesing når været er varmt. Økt matinntak i tilknytning til trening fører også til økte avføringsmengder og øker avfallsproduktene av forbrenningen, noe som må filtreres gjennom nyrene. Aktivitet fører derfor til økt væsketap ikke bare gjennom utånding, men også i avføring og urin. En hunds behov for vann kan dobles hvis den deltar i sprintløp, for eksempel, og tre- til femdobles hvis den deltar i langdistanseløp. Husk dessuten på at symptomer som oppkast eller diaré også øker vanntapet.

Det er vanskelig å beregne en hunds behov for vann nøyaktig, men det er viktig å forstå hvordan omgivelsene, treningen og helsetilstanden kan påvirke vannbehovet, slik at du kan forutse forandringene og tilby hundene mer vann når de trenger det. I varmt vær er det best å ha rent, friskt vann tilgjengelig hele tiden. Når temperaturen synker under frysepunktet, så kan drikkingen stimuleres ved å tilby varmt vann tilsatt smak. Vannet kan tilsettes mange forskjellige kilder som øker smakeligheten (så som tørrfôr, kjøtt, kokt fisk eller buljongpulver). Tilsetningen til vannet bør blandes godt inn og ikke være skjemt eller harskt.

Omtrent 1 liter vann bør tilbys to til tre timer før trening. Noen hunder vil ikke drikke denne mengden i ett, men drikker gjerne flere mindre porsjoner om de tilbys litt om litt. Små mengder, så som en halv liter, kan serveres umiddelbart etter trening for å hjelpe hundene å kjøle seg ned. Mer, omtrent en liter, kan så tilbys når hundene har blitt helt nedkjølte. Vanninntaket kan stimuleres ytterligere ved å til 1 til 1 _ liter kjøttsuppe eller tilsvarende i god tid før fôring.

Disse anbefalingene er ment som et utgangspunkt og bør justeres etter hva hundene dine har behov for. Du kan undersøke hundenes væskebalanse ved å observere deres sult etter snø og ved å se på huden og gummene. På en velhydrert hund så vil ”teltet” som nakkeskinnet danner om du løfter det opp forsvinne i løpet av ett til to sekunder, og det hvite punktet som oppstår når du presser en finger mot et rosa område av tannkjøttet forsvinne innen ett sekund eller raskere. Hvis en av disse prosessene tar lenger tid så er hunden sannsynligvis dehydrert og trenger væske. Hunden trenger tilførsel av væske gjennom munnen eller intravenøst, avhengig av graden av problemet.

Følg med hunden

Husk at disse retningslinjene kun er ment for å hjelpe til å komme i gang. Den beste tilbakemeldingen på hvor godt opplegget ditt fungerer kommer fra hundene selv. Studer dem nøye og lær så mye du kan fra erfarne hundekjørere som du respekterer.

God fôring av hund er en blanding av vitenskap og kunst – selv om du fyller hjernen med teoretisk vitenskap, så er det gjennom praktisk erfaring du utvikler ferdighetene. Så hold øyne og ører åpne og gå hen og ha det moro sammen med hundene dine!

Mosjon og trening

Å gi hundene dine rett trening.

Mange treningsprinsipper er særegne for den typen aktivitet hundene dine vil involveres i, og det er hundrevis av andre variabler, så som klima, terreng, hundens alder, hunderase og mye annet. Men alle former for hundekjøring, med alle de forskjellige variablene, er flotte måter for å skape nære bånd til hundene dine.

Generelt så kan trening tenkes på som tre ulike kategorier: Fysisk tilvenning, mental tilvenning og stimulering, og endelig, opplæring. Når du planlegger treningen for kennelen din, så tenk grundig gjennom dine mål og dine hunders muligheter. Å kun telle antall trente mil kan for eksempel være et selvbedrag. Hvilken type forhold hundene må takle er også viktig – bratte stigninger, sporbrøyting i løssnø, ekstreme temperaturer eller vind. Nye hundekjørere bør konsultere bøker og erfarne kjørere for å få hjelp. Bruk likevel sunn fornuft.

Generelle prinsipper

Fysisk trening. Du kan ikke forvente mer av hundene dine enn de er klare for. Følg nøye med hver enkelt individ. Sledehunder arbeider i et spann, men de har individuelle behov og evner. Ikke vær redd for å gå forsiktig fram, og bry deg ikke om hvor langt naboen eller andre kjørere du kjenner trener. Press aldri en hund til å løpe lenger eller raskere enn den trives med.

Ha det moro og bygg opp et godt forhold til hundene dine. For trening er små spann bedre enn store. Avhengig av dine egne preferanser og størrelsen på kennelen din, så kan treningsspannene inkludere kun tre hunder eller så mange som seks til ti. Hunder kan bare løpe i deres egen fart og må aldri noensinne sleses framover, verken mekanisk eller på andre måter.

Alle hunder trenger noen form for fysisk aktivitet året rundt. Så sant hundene dine er ved god helse, så er lett trening om sommeren både moro og nyttig. Utstyr for slik trening kan inkludere en sykkel, vogn, firehjuls motorsykkel eller et vanlig bånd for gå- og løpeturer. Noen hundekjørere har mulighet til å gå med noen få hunder løse. Det er uansett svært viktig å alltid bruke seler og liner av riktig størrelse og lengder. Dessuten må hundene sjekkes etter hver tur, for mulige skader eller poteproblemer.

Dersom du kjører hunder om sommeren, vær sikker på at hundene har god væskebalanse før og etter turene. Å vøte dem med hageslange eller å la dem bade kan være en god ide. Det beste er å trene sledehunder på den kaldeste tiden av døgnet, og selv da må man være svært oppmerksom på risikoen for overoppheting. Tegn på varmestress er tung pesing med åpent svelg, endringer i ganglaget til hunden, ustøe bein eller andre svakhetstegn, og oppkast. Hvis du er redd for at en hund er overopphetet, fjern hunden fra spannet og frakt den i sleden/bilen/vogna. Sjekk temperaturen med et rektalt termometer så snart du er ferdig med turen. Hunder har rutinemessig temperaturer mellom 39 og 41 grader mens de er i aktivitet, så ikke bli overrasket av dette (normalt er temperaturen fra 38 til 39 grader celsius. Uansett bør hunden kontrolleres på ny etter et kvarter til en halvtime. I tilfelle hundens temperatur fortsatt ikke er normal en halv time etter turen, så må veterinær kontaktes, siden du da kan ha et alvorlig problem. Trenger du å kjøle ned hunden, så kan du vøte den i kaldt vann sommerstid, mens du om vinteren kan pakke hundens kropp med snø; fortsett å måle temperaturen.

Mental trening. Det er viktig å gi hundene mental stimulering året rundt. De trenger mer enn god mat og tilfredsstillende hundehus – det er nødvendig å gi dem noe å gjøre. Fysisk trening gir også psykisk stimulering, men andre ideer er å binde dem slik at de kan leke med hverandre, ta dem med innendørs for et besøk, leke med dem i hundegården og ta enkelthunder med på rusleturer eller slippe hundene sammen i innhegning.

Lær deg noe om hundedressur og prøv forskjellige teknikker for å lære enkle triks slik som å sitte eller hoppe opp på taket av hundehuset på kommando. Læringsprosessen dette innebærer gjør overgangen til læringen i spannet lettere, og den daglige, trinnvise framgangen gjør hunden til en aktiv del av din fritid om sommeren. Ulike hunder liker forskjellige aktiviteter, men hver eneste hund trenger individuell oppmerksomhet.

Dressur. Opplæring trenger ikke pågå året rundt eller daglig. Mye av dette gjøres mens hundene er unge. Uansett fører alt du gjør gjentatte ganger med hunden til at den lærer noe, så vær sikker på at du ønsker at de skal gjøre det du faktisk lærer dem. Tenk over hvilke signaler du gir hundene dine. Ønsker du for eksempel at spannet ditt skal kjøre forbi andre hunder og mennesker problemfritt, så bør du ikke stoppe og prate med naboen hver gang du passerer han – da lærer du hundene til å stanse hver gang de passerer. Vær sikker på at mesteparten av omgangen med hundene dine er positiv, slik at du heller ikke trenger å overdrive dersom du føler at det er behov for å gi korreksjoner.

Det er viktig å aldri miste temperamentet overfor hundene dine. Forsøk å dressere dem på en rolig, konsekvent og bestemt måte, uten sinne. Forsøk alle andre dressurmetoder før noen fysisk korrigerende brukes. Hvis for eksempel en hund ikke arbeider skikkelig i et stort spann, reduser spennstørrelsen og plasser problemhunden i ankerposisjon en uke. Dersom en hund alltid tuller med sidehunden i spannet mens de løper, og dermed forstyrrer hele spannet, så la denne hunden gå alene noen uker. Husk at repetisjon er en god lærer. Hvis lederne dine ikke lyster venstre/høyre godt, så dra ut med et svært lite spann og jobb med kommandoer. Velg enkle kryss og få valgmuligheter ved innlæring, slik at hunden har størst mulig sjanse for å lykkes. Ros alltid hundene når de gjør det du ønsker.

Korrigerende kan utføres på mange måter: Et ”nei” eller ”fy” med mørk og bestemt stemme er det vanligste. Hunden kan rolig legges på rygg for å vise at vi dominerer den. Brukt riktig, kan korrigerende fungere som et verktøy i hundens opplæring. Hver hund er forskjellig; noen reagerer sterkt på et enkelt ord, andre hører ikke like godt etter. Selv med fysisk korrigerende så er meningen aldri å påføre hunden smerte eller skader.

Fysiske korreksjoner bør kun anvendes dersom hunden vet hva som er forventet av den. Uansett er smerte unødvendig; du bruker bare den fysiske kontakten til å understreke et uttalt ord. Blant ulver markeres dominans nesten bestandig ved å vise en truende posisjon, ikke ved faktisk å utføre en trussel, og trusselen opphører straks den underlegne viser et eller flere dempende signal. Å straffe en hund, på tross av at den viser overgivelse, kan kun skade forholdet du har til hunden, og spolerer læringen.

Fysisk korrigerende bør utgjøre en svært liten del av hundekjøringen og treningen. Hvis en hund ikke forstår hva du forventer i løpet av en eller to dressurøkter eller treninger, så er det du som gjør feilen, ikke hunden. Stopp og tenk gjennom hva du gjør, før du ødelegger en god hund. Prøv å finne ut om hunden virkelig forstår hva du forlanger av den. Hvis ikke, finn en

ny og positiv måte hunden kan lære på. Bruk alltid positive dressurmetoder så sant det er mulig.

Mange historier fra eldre tider forteller om bruk av lange hundepisker og å slå sledehunder med harde gjenstander. Enten disse historiene er sanne eller ei, så har de ingenting å gjøre i moderne hundekjøring. Hundene som er avlet fram og i bruk i våre dager er ivrige etter å løpe og trekke og ivrige etter å gjøre eieren til lags. Dette er naturlig og instinktivt i dem. Hundene gir fantastisk selskap og trenger behandling deretter. Mange hundekjørere mener at forholdet de oppnår ved å arbeide med hundene er rikere og dypere enn det er mulig å få til med vanlige kjæledyr.

Hundeslagsmål. Fra hundens ståsted kan en slåsskamp i noen tilfeller være en siste utvei. Det er svært viktig å stanse slåssingen før en hund blir seriøst skadet. Individuelle hundekjørere foretrekker ulike metoder: Mange hunder gir seg ved et strengt "NEI" fra eieren. En skarp lyd, en bøtte vann i ansiktet (om sommeren), eller at hundene løftes opp etter bakbeina om man er to til stede, et rapp med noe mykt over snuten for å få løse opp grepet hundene fester er andre metoder for å stoppe slåssing. Hundene må skilles og bindes hver for seg. Slagsmål mellom hunder kan også være farlige for mennesker, så vær forsiktig.

Treningsråd

Gode råd om hvordan man opptrer når hundespenn møter andre hundefolk.

I tettbygde strøk må man vanligvis dele treningsområde med andre brukere. Det er viktig å ta noen forholdsregler i så måte. Dersom man trener i områder trafikkert av andre, skal man kunne kontrollere spennet mer enn det som er nødvendig i egne hundekjørerløyper. For å forhindre at uønskede situasjoner oppstår, kan informasjon om hvordan man skal opptre i møte med hundespenn være nyttig. Vi vil understreke at hundekjøreren alltid er den som må ta ansvar for å kunne kontrollere hundene sine.

Råd til hundekjøreren:

- vurder alltid muligheten for å kunne stoppe raskt
- reduser spennstørrelse etter forholdene
- kjør sakte rundt uoversiktlige svinger
- ta særlig hensyn på de mest trafikkerte tidspunktene, dvs. vanligvis lørdager og søndager mellom 12.00- 15.00 – vær helt trygg på at du har disiplinerte hunder
- vær ydmyk når det gjelder skyld hvis noe skulle skje, selv om du mener andre opptrer klokt
- sett skruer i scootermatta ved trening på vei og isete områder, dette gjør det mulig å holde lav fart
- snakk med så mange som mulig om hvordan de bør opptre i møte med hundespenn

Råd til de som møter hundespenn:

- gå til siden og stå i ro når spenn kommer, men ikke stå i innersving
- det beste er oftest at spennet får fortsette uten stopp
- hold på løse hunder og ta den/dem rolig med ut av sporet
- er dere flere i følge, gå til samme side av sporet/veien
- i merkede hundekjørerløyper vær særlig oppmerksom på at spenn kan komme raskt og stille

Høsttrening

Når du starter treningssesongen, kjør korte turer med lett kontrollerbare spann, med distanser fra bare 400 meter og helt opp til fem kilometer, med mange pauser. Gå ned på pausene til hver tur etter hvert som hundene kommer i bedre form. De fleste hundekjørere liker å starte på en form for huldning før snøen kommer. Hver sikker på at doningen har gode bremses for å sakne farten og at du har en trygg parkeringsbrems. Firehjuls motorsykler (ATV'er) er mye brukt fordi de gir kjøreren god fartskontroll og lar seg manøvrere lettere enn en vogn. De har lys, noe som gir økt sikkerhet i mørket, særlig langs trafikkerte veier, og de bråker, noe som varsler om et spann er på vei. Lys og speedometer kan være fint å ha uansett hvilken treningsdoning du bruker. Dersom du trener på grusvei egnet for bil, og dette er tillatt, så er det å feste spannet foran bilen et fullgodt alternativ. Fordelen med å trene med bil er at du har full kontroll over spannet og at eventuelt skadde hunder kan legges i bilen.

Øk distansene i små trinn. Hvis du har kjørt den samme distansen over en tidsperiode og hundene kommer hjem sterke og glade, så er det tid for å gå opp til neste trinn. Kjør ikke for fort på den tidlige høsttreninga, fordi hundenes muskler ikke er tilpasset denne typen belastning ennå, og høy fart kan lett føre til skader. Målet med den tidlige høsttreninga er å bygge opp hver hunds muskelstruktur for å unngå skader senere i sesongen.

En hver treningsplan bør inkludere hviledager for å tillate muskeloppbygging. Du kan trene hundene hver andre dag, eller kjøre to dager fulgt av en dags hvile. Gi hundene vann eller kjøttsuppe når dere kommer inn fra en treningstur, og vær nøye med å undersøke potene for å oppdage nedslitt hornhud etter løping på grus.

Vintertrening

Straks du kjører på snø kan du fortsette å øke distanse langsomt, ut fra dine mål. Sjekk alltid hver enkelt hunds poter, og gi dem rikelig med vann eller kjøttsuppe. Det er ikke tilstrekkelig å la dem spise snø.

Husk at ikke alle skader er lette å oppdage. En hund viser ikke bestandig halvheth, legg derfor spesielt merke til andre mulige tegn. Hvis en hund presterer dårligere i dag enn den gjorde forrige uke, eller løper på andre måter enn tidligere, for eksempel plutselig med høy haleføring eller bremsing i nedoverbakker, så bør du mistenke skade, sykdom eller overtrening. Hunder presterer ikke plutselig dårligere enn de pleier. En rygg kan være skadd uten å forårsake halting, eller en hund kan være så oppsatt på å løpe at den ikke vil vise noen tegn på skade mens den løper. Du kan bli i stand til å oppdage noen typer problemer ved å følge nøye med hundene hjemme.

Å oppdage skader eller sykdom tidlig kan holde spannet friskt og sprekt hele sesongen og kan til og med spare deg for store utgifter. Minst en gang i uken må hver hund gås grundig over i dagslys eller med godt kunstig lys. Enkle tøyøvelser etter trening kan forebygge stivhet og skader. Snakk med noen som har erfaring med dette. Venn deg til hva som er normalt for hver hund, slik at det blir lettere å oppdage forandringer. Konsulter veterinær eller en annen ekspert hvis du får mistanke om problemer.

Potesokker bør brukes for å beskytte mot skader på røft underlag, inkludert finsnø i streng kulde. Hvis dine hunders poter utvikler noen form for slitte tråputer eller ømhet, bruk sokker på disse potene inntil problemet er helt borte. Du kan også vurdere å ikke la hunden løpe i det

hele tatt en kort periode, avhengig av hvor stort problemet er. Vær sikker på at potesokken passer skikkelig. En sokk som er for stor slenger rundt, blir isete og gjør det vanskelig for hunden å løpe normalt. En sokk som er for liten kan hindre blodtilførselen, skape gnagsår og være ukomfortabel.

Kontroller hver potesokk regelmessig. En sokk med hull i kan skape flere problemer enn om du ikke bruker sokker i det hele tatt. Pass også på å fjerne is og snøballer rundt toppen av sokkene regelmessig, siden disse kan skape gnagsår. Hvis hundene dine har sporer bør du se spesielt etter slitasje rundt disse (veterinærer kan fjerne sporer hos voksne hunder). Glem ikke at potesokker ikke er en kur for absolutt alle poteproblemer. Konsulter en erfaren hundekjører eller veterinær for flere råd

I ekstremt kaldt eller vindfullt vær kan hunder få frostskafer på noen kroppsdeler. På hannhunder må du være oppmerksom på svanger, ører, forhud og pung. På tisper er brystvortene, ørene, svangene og kjønnsorganet utsatt. Vær ekstra forsiktig med tisper som har hatt valper inneværende år. Tispas brystvorter er vanligvis noe større gjennom hele den påfølgende vinteren og derfor lettere utsatt for problemer. Mange typer utstyr er tilgjengelig for å beskytte de områdene hundene kan forfryse, som for eksempel kjøredekkene som også verner svanger og underliv, eller egne underlivsdekkene. Vanlige hviledekken som ikke dekker buken og underlivet er utilstrekkelig i streng kulde og vind. Kontakt en hundekjører eller utstyrforretning med erfaring på dette området for tips og råd. Husk at hanner og tisper har svært ulike problemer i kulde, og at det samme utstyret ikke alltid passer begge kjønn.

Langdistansekjøring. Før du tenker på å forberede deg for et langdistanseløp for første gang, tenk over hvilke ferdigheter du har. Du må være god til å ta vare på deg selv og hundene utendørs i vinterfjellet i all slags vær og under alle forhold. Dette inkluderer å ta godt vare på hundene og deg selv også i en mulig nødsituasjon, for eksempel ved skader eller om du tvinges til å tilbringe et døgn i en vinterstorm fanget midt mellom to sjekkpunkter. I tillegg trenger du avanserte ferdigheter i å håndtere det antallet hunder du velger å starte løpet med. (I ditt første løp kan det være bedre å starte med færre hunder. Et mindre spann er lettere å kontrollere og betyr færre hunder å føre og stelle for.) En langdistansekjører må ha gode ferdigheter i å føre og stelle poter samtidig som store avstander tilbakelegges. Tiden for å lære disse ferdighetene er på trening, ikke i selve løpet.

For å delta i de aller lengste distanseløpene, så som Iditarod, Yukon Quest eller Finnmarksløpet, bør hver hund du deltar med ha i hvert fall 240 mil trening bak seg gjennom sesongen. Disse milene bør trenes inn over ikke mindre enn en seks måneders periode. For å løpe et 50-milsløp så bør hver hund i det minste ha 120 mils trening. Disse milene bør tilbakelegges over en periode på mer enn fire måneder. Mye av treningen bør ligne løpssituasjonen – vekten i sleden, noen fire- til sekstimers økter, overnattingsturer og tilsvarende. Det er ikke lov å delta med hunder under 24 måneder i lange løp. Nivået bør være forholdsvis likt på de enkelte hundene i spannet, slik at ingen av dem presses for hardt. Lær hundene å spise, drikke og sove i selen før du kjører løp med dem. Gi samme mat som du vil bruke i løpet, i det minste i de siste ukene før løpsstart.

Turkjøring. Å trene et turspann kan være en av de mest tilfredsstillende delen av livet ditt. Tenk før du begynner: Hvis du ønsker et hundespenn for hele familien, gå gjennom hva alle i familien ønsker å få ut av det. Med små barn i familien kan du ønske å velge hunder som er små og vennlige, slik at barna kan være fortrolige med dem. Noen eldre, veltrente hunder fra andres spann kan være perfekte for deg, og de kan hjelpe til å trene opp dine egne unghunder.

Legg merke til framgangen for hver hund. Å ha et lite antall hunder gir mulighet for å gi hver eneste hund rikelig med oppmerksomhet. Hundene lærer at de har det morsomt sammen med deg, og de blir ivrige etter å gjøre deg til lags.

Om vinteren kan du planlegge treningsmetoder og mål for hundespennet. Lytt, prat, gi oppmuntring og belønning. Ha det moro og ikke vær redd for å be om hjelp. Praktiser en stoppkommando og å snu spennet på kommando igjen og igjen, inntil hundene kan disse momentene ut og inn. Du kan velge å dressere hundene ved å gå med dem i bånd, og belønne riktig oppførsel.

Ta gjerne med deg noen på sleden. En mindre erfaren passasjer kan hjelpe til og også lære hva man sier til hundene. Sørg for at passasjeren har det komfortabelt. Etter at hundene har løpt fra seg den verste iveren kan passasjeren kjøre sleden på en trygg strekning av løypa. Tren alltid med små, kontrollerbare spenn. Øk distansene gradvis i løpet av vinteren. Oppdag nye spor. Dette gir hundene erfaring med ulike forhold: Å brøyte spor i løssnø, løpe i overvann og på is og å svinge og snu. Ta bålpauser på turene, med god mat og drikke.

Et mål for sesongen kan være å dra på en overnattingstur, enten ved å overnatte under åpen himmel, i telt eller i en hytte. Dette kan være en flott måte å feire våren på, etter en lang vinter med trening. Du trenger ikke dra hundre mil for å ha glede av hundekjøring. Legg planer som passer for deg og de som skal være med, og ut fra den utholdenheten hundene er trent til. Gleden og følelsen av framgang kommer mens du reiser, ikke ved reisens slutt. Et godt turspann kan være enda bedre trent enn mange løpsspann – neppe like raske selvfølgelig – men hva har du det travelt for? Du har det gøy!

Snørekjøring. Snørekjøring er en av de enkleste formene for hundekjøring, men sunn fornuft, tålmodighet og generelle treningsprinsipper gjelder fortsatt. Hold deg innenfor din hunds kapasitet når det gjelder belastning, fart og distanse. Vær oppmerksom på at noen hunder, inkludert erfarne sledehunder, kan være ganske usikre eller redde ski og staver dersom de ikke er vant til dem, og en hund kan trenge ekstra tid og rikelig med ros og oppmuntring for alle små framskritt, før den aksepterer dem. For en hver pris unngå å kjøre inn i hunden bakfra med ski eller skistaver. Vær spesielt oppmerksom på at stålkanter på skiene kan skade hunder alvorlig og er et dårlig valg til snørekjøring.

Velegnet utstyr er viktig både for din egen sikkerhets skyld og for hunden. Bruk et bredt hundekjørerbelte med åpen krok og en elastisk kjøreline med tauløkke i enden. Lengre liner (opp til fire-fem meter) fungerer bra for turkjørere og kupert terreng. Kortere line gir bedre kontroll og foretrekkes av dem som kjører løp; vær bare sikker på at lina er lang nok til at du ikke kjører på hunden om den bråstopper. En line med innebygd strikk absorberer rykk fra brå oppstarter og stans. Bruk en veltilpasset standard sledehundsele.

En rekke ulike hunderaser har vist seg å fungere ypperlig til snørekjøring og turkjøring med pulk. Hvis du snørekjører med hunder som ikke er spesielt avlet for hundekjøring, så vær spesielt oppmerksom på poteproblemer. Noen hunderaser har betydelige problemer med ising mellom tråputene og i pelsen. Potesokker kan være nødvendig. Tynnpuledede hunder trenger et godt dekken og/eller et liggeunderlag i kaldt vintervær dersom dere overnatter ute.

Sprintkjøring. For å skape et spenn av høy kvalitet bruker sprintkjørere de samme treningsteknikkene som for andre typer hundekjøring. Distanser og fart bygges opp langsomt

basert på dine hunders framgang og løpsvilje. Det er bedre å gå forsiktig fram enn å risikere å skade en hund fysisk eller mentalt ved å be den om mer enn den er klar for.

Mens høy fart er det primære i sprintkjøring, trenger ikke alle treningsturer være i stor hastighet. For å unngå skader om høsten bør hundene få fysisk kondisjon gjennom langsommere økter før du tillater dem å løpe raskt. Varier også farten gjennom hele trenings sesongen, og du får hunder som er mer villige til å strekke skikkelig ut når du ber dem om det.

God oppførsel er en nødvendighet for et sprintspann i toppklassen. Selv den korteste lille stopp på grunn av linesurr eller fordi en hund lager problemer er en betydelig ulempe i et løp. Ta den tiden som trengs for å lære hundene dine riktig oppførsel. God oppførsel og et entusiastisk spann er fullt mulig å oppnå og er det ultimate målet.

Transportoppdrag. Noen hundekjørere bruker spannet sitt til kjøring av proviant, utstyr og mennesker eller til andre transportoppdrag og feltarbeid. Opprinnelig ble hundespenn mye brukt av fangstmenn til jakt, pelsdyrfangst og isfiske. I treningen av et spann av denne typen kan du fokusere på å bygge opp utholdenhet og styrke og på å takle ulike vær- og føreforhold. Det er viktig at hundene lærer å stanse på kommando, å vente rolig oppspent foran sleden og å finne igjen gjenfokne spor. Hundene må lære god oppførsel. Denne evnen kommer av arbeid i små spann, dag etter dag.

Ofte utvikler kjøpere som er avhengige av hundene for vintertransport et svært nært forhold til spannet, og tilliten som er blitt til gjennom mange timer, dager og vintrer sammen skaper et hundespenn som ser ut til å kunne reise hvor som helst og prestere hva som helst. Dette er ikke magi – det er resultater av god kommunikasjon og god hundedressur.

Innkjøring av voksne hunder.

Kapittelet om valper diskuterer innkjøring av hunder når de er fra fem til åtte måneder gamle. Selv om dette er den perfekte perioden for denne innlæringen, så kan du kjøre inn en voksen hund av hvilken som helst alder hvis du ønsker å bruke den til turkjøring.

Deltakelse i løp

Regler for deltakelse i løp finner du i Håndboka fra Norges Hundekjørerforbund. Disse reglene kan endre seg noe fra år til år, det er derfor viktig å lese siste versjon. Håndboka ligger på forbundets hjemmeside www.sleddog.no. Man må betale årslisens for å delta i løp, men det er også mulig å betale engangslisens.

Velg riktig antall hunder

Behovet bestemmer

Alle hunder kan bli trekkhunder, avhengig av hva du ønsker å gjøre med dem. En hundeeier må bruke sunn fornuft når hun eller han ber hunden om å arbeide. Et spann med små beagler kan trekke en slede, men de ville ikke kunne brøyte spor i en halvmeters nysnø. Et spann 15 kilos border collier kan nok trekke en slede uten problemer, men bør utstyres med potesokker for å forhindre at is og snø fester seg på de langhårete bena. Pudler kan være utmerkede

trekkhunder, men det er uklokt å be dem sove ute i dårlig vær. Noen hunder er bedre egnet til visse typer hundekjøring. De polare trekkhundene er fysisk tilpasset kulde og vind, noe som gjør at de trives selv i svært kaldt vær. Hundretalls år med målrettet avl har dessuten gitt polarhundene et sterkt instinkt for å løpe og trekke.

For å kunne avgjøre hvor mange hunder du bør ha må du ta i betraktning hva du kan avse av tid og penger, hva livssituasjonen din tillater og hvilke krav hundeholdet stiller. Alle trekkhunder er ikke like, og du vil trenge færre hunder dersom de du har svarer til forventningene. Ved å holde antallet hunder nede blir utgiftene mindre, og du kan gi hundene mer oppmerksomhet og bedre omsorg. Pass på å ikke ende opp med flere hunder enn du kan ta skikkelig vare på – la ikke antallet krype opp til et punkt verken du eller hundene trives med.

Unngå tyvparinger

Hvis du eier tisper som ikke er sterilisert eller får hormonbehandling for å forhindre løpetid så *må* du ha en egen rømmingssikker løpetidsgård. Denne innhegningen må være romslig nok til at alle tisper med løpetid får god plass der samtidig, og være høy nok eller med tak over slik at ingen hund kan komme seg verken ut eller inn. Selv om du også må holde hannhundene under full kontroll, så er en egen rømmingssikker gård for løpske tisper viktig for å hindre paring med løshunder.

En sprøyte som forhindrer graviditet er tilgjengelig hos veterinæren dersom den gis innen noen få dager etter paringen. Dette fungerer selvsagt bare om du har oppdaget paringen. Denne typen avbrytelse av svangerskapet kan føre til komplikasjoner senere og erstatter ikke det å holde full kontroll med løpske tisper. Konsulter din veterinær for flere opplysninger.

I mange land er sterilisering eller kastrering av hunder regnet som gode alternativer for å forhindre uønskede valpekull. I Norge er kastrering tillatt dersom medisinske forhold tilsier det, men praktiseres også for enkelte typer tjenestehunder (for eksempel førerhunder for blinde og svaksynte). Vanligere praksis i Norge er å gi tisper hormonsprøyter som forskyver/forhindrer løpetid, selv om dette øker risikoen for blant annet livmorbetennelse. Kastrering gjør det lettere å kjøre tisper og hanner sammen og sparer utgifter ved å redusere hundeslagsmål, helseproblemer og fôringskostnader. Den viktigste begrunnelsen for sterilisering og kastrering er derimot at det fins mer enn nok hunder allerede, og at uønskede valpekull som følge av uansvarlig hundehold må unngås. Sterilisering gir kun den effekten at uønskede valper unngås, men hundene vil likevel parre seg, tispene får løpetid osv.

Noen hundekjørere har den feilaktige oppfatningen at kastrering reduserer trekkhundenes innsats. Dette er sjelden tilfelle. Mange av de aller beste langdistanse- og sprintkjørerne i mange land har stor suksess med kastrerte hunder i spannet, uten å oppleve reduserte prestasjoner.

Grunner til å kastrere (fjerne eggstokkene) ei tisper inkluderer å:

- forhindre løpetid
- forhindre "bone marrow suppression" ved løpetid
- forhindre falsk graviditet
- forhindre "uterin infection"
- redusere risikoen for livmorkreft eller livmorbetennelse
- redusere forstyrrelser hos hannhunder i hundegården.

- Redusere antall uønskede valper

Grunner for å ikke sterilisere ei tisper er ønsket om å bruke henne i avl eller selge henne som avlstisper.

Overvekt bør ikke anses som en bieffekt av kastrering. Fôrmengden skal likevel alltid justeres etter den enkelte hunds behov, for å holde den i ønsket vekt. Svært ofte er det dessuten ingen forskjell i kaloribehovet mellom intakte og steriliserte tisper av samme alder.

Å kastrere en hund er et permanent og ugjenkallelig inngrep. Sporadiske øyeblikk av anger forsvinner gjerne i det intakte tisper kommer i løpetid, og minner deg på hvorfor de andre tispene ble kastrert.

Grunner for å kastrere hannhunder er å:

- redusere prostata og andre urinveisinfeksjoner
- redusere stress i forbindelse med tisper i løpetid
- redusere graden av slåssing og aggresjon mellom hannhunder
- øke appetitten (selv om noen hunder ikke påvirkes)
- fjerne risiko for frostskafer
- redusere antall uønskede valper

Grunner for å ikke kastrere en hannhund er at den skal brukes i avl.

Vær oppmerksom på at kun sterilisering av hannhunder ikke har andre fordeler enn at de ikke kan få valper, på samme måte som for tisper.

Veterinærer i land hvor hundeeiere oppfordres til å kastrere hundene sine (slik praksis er med blant annet katter og ofte med hester i Norge), anbefaler at inngrepet utføres ved firemåneders alder.

Hva bør gjøres med uønskede hunder?

Det er galt å eie flere hunder enn du kan håndtere. Ingen hundekjørere har ubegrenset med tid, plass og penger, og ressursene skal deles på alle hundene du eier. Trekkhunder er født for å løpe og bør ikke holdes bundet hele livet. Behold ikke hunder hvis du ikke har tid til å trene dem. Gjennomgå behovet ditt; gi en ærlig vurdering av hver enkelt hund og finn ut hva du bør gjøre.

Den vanskeligste delen av å eie hunder består i å finne ut hva du skal gjøre med hunder du ikke kan beholde. En mulighet er å gi dem bort til interesserte, pålitelige turkjørere eller nybegynnere, til hundekjørere som konkurrerer i mindre krevende klasser eller til mennesker som ønsker seg en familiehund. Sørg for at hunden passer til den nye eieren. Vær ærlig med dem som ønsker seg en ny hund. Ikke alle sledehunder passer godt som kjæledyr; en del av dem har sterkt jaktinstinkt og er ofte mer uavhengige enn det enkelte kjæledyreiere forventer. Glem ikke at hunder som har blitt godt behandlet og sosialisert har best sjanse til å fungere også ved omplassering.

I noen tilfeller får du solgt hunder du ikke kan beholde. Men markedet er begrenset, bortsett fra for de mest kjente konkurransekjørerne, så du kan ikke forvente å få solgt overtallige

hunder. Dersom du selger en hund, vær ærlig og sørg for at den nye eieren tar godt vare på den.

Gjør du alle de andre tingene riktig, så vil avlivning av uønskede hunder sjelden bli nødvendig, men i noen tilfeller kan det være det mest humane alternativet. Slike omstendigheter kan inkludere tilfeller av alvorlige handikap, skader eller sykdom, alderdom eller hunder som ikke fungerer som trekkhunder og har en atferd som gjør dem uegnet som kjæledyr (legg merke til at dersom valper sosialiseres skikkelig så vil sistnevnte neppe være noen problemstilling). Avliving kan være siste utvei og må i så fall utføres smertefritt og uten lidelse for hunden, av veterinær eller annen kompetent person.

Å skaffe hunder

Når du bestemmer deg for å skaffe en eller flere nye hunder, så vurder mulighetene. Hunder for omplassering og som gis bort kan passe noen formål – for noen hundekjørere i startfasen, for eksempel – men vis forsiktighet. Hunder som gis bort kan være problematiske, og kan kreve både hell, tålmodighet og en viss evne til å vurdere hunder for å se hvilke som kan fungere som trekkhunder.

Å låne eller leie hunder kan være en mulighet om du ikke er sikker på om du vil satse på hundekjøring i framtida, eller i tilfelle du trenger ekstrahunder for kun ett løp, en tur eller en sesong. Gå varsomt fram, da det fins mange alternativer. Sørg for at leieavtalen er klar på hvem som er finansielt ansvarlig for skader og sykdommer, og husk at lånte hunder har samme krav på godt stell som dine øvrige hunder.

Ved kjøp at hunder, sørg for å vite hva du ønsker og trenger før du handler. Det fins gode hunder til salgs, men du må være vite sikkert at hunden er den rette for deg. Tenk grundig gjennom hva du ønsker å gjøre med hunden. Kjøp ikke en hund kun fordi den kommer fra en kjent hundekjører.

En annen mulighet for å bygge opp et hundespann er å avle valper selv, så sant du er sikker på at du har tid og kapasitet til denne prosessen. Gode hunder er antagelig lettere og billigere å kjøpe voksne enn å avle; uansett kan det å avle egne hunder være en givende erfaring om du har tid og råd til det. Du må i så fall finne et hjem til alle valpene du ikke kan beholde selv. **Hensikten med å avle bør være å produsere bedre hunder, ikke bare flere hunder.** En rask titt på alle familiehundene som omplasseres og avlives hvert år bør være tilstrekkelig til å minne oss om at det fødes mer enn nok hunder allerede.

Hundeavl

Bestemmer du deg for å avle selv, så husk at innen seks måneder har du en ny gruppe nesten utvokste hunder, som trenger hus og oppstalling eller egen løpegård – valper holder seg ikke små særlig lenge. For alaskan huskies kan du forvente mer enn seks valper per kull, og et kull teller ikke sjelden så mange som ti eller så få som bare en eller to. Får du fire tisper parett må du være forberedt på så mange som 40 nye hunder!

Før du avler hunder må du gjøre to ting: 1) Ha en realistisk plan for hva du skal gjøre med hver eneste valp som blir født, og 2) sørge for at begge foreldredyrene har alle de viktige egenskapene du ønsker av gode sledehunder (gjør ikke den vanlige feilen å velge ei tisper bare fordi hun er den beste i din egen hundegård). Hvis du ikke har den rette avlshunden, så kjøp

eller lei ei god avlstispe, betal for en paring med en god hannhund, eller tilby å ta deg av valper for en hundekjører som er kjent for hunder av høy kvalitet (mot at dere deler kullet senere). Bruk aldri en hund med arvelige defekter i avl.

Velg en tisper og en hannhund med akkurat de spesielle kvalitetene du ønsker mest. Tenk nøye på hva som er viktigst for deg, fordi du neppe kan få alt på en gang: hurtighet, gode poter, stor arbeidslyst, tett pels, appetitt, størrelse, lederegenskaper, bygning osv.. Alle disse faktorene er arvelig betinget. Hvis en bestemt pelskvalitet er viktig for deg, så sørg for at begge foreldrene har den pelsen du ønsker. Hvis du kun ønsker godt pelsa hunder, så velg ikke en hannhund med tynn pels bare fordi han er rask – du blir ikke fornøyd med kullet. Finn i stedet en raskest mulig hannhund med god pels. Dersom pels ikke er avgjørende, mens gode poter er en nødvendighet for dine hunder, så avl kun på foreldre med meget gode poter. Likevel er det viktig å innse at om du parer to hunder med slitesterke poter så får du neppe et kull der hvert eneste individ har perfekte poter, men du øker sjansene for gode poter i stor grad. Mens du vurderer foreldrene så finn også ut mest mulig om besteforeldrene, siden deres egenskaper nedarves til valpene.

Det er av stor betydning å vite at arvelighet bare utgjør en viss del av det endelige resultatet. Å skape gode trekkhunder krever mye i form av omsorg, stell, tilvenning og opplæring. Desto mer tid du tilbringer sammen med valpene, desto bedre blir de.

Både hanner og tisper blir kjønnsmodne mellom et halvt og ett år gamle. Selv om tisper er i stand til å få valper allerede ved første løpetid frarådes dette fordi svangerskapet forstyrrer tispas fysiske utvikling og fordi unge tisper kan være dårlige mødre. Det er heller ingen god ide å avle på unghunder, fordi du ennå ikke vet om de virkelig har de egenskapene du ønsker. Eldre hunder kan avles på så lenge de er villige, men fruktbarheten går generelt nedover etter 8 til 10 års alder. Vær også varsom med å avle på tisper eldre enn seks år som ikke har hatt kull de siste to eller tre årene, da disse er mer disponert for fødselsproblemer. Tidspunktet for parring styres fullstendig av når tisper får løpetid, noe som varierer mye. Det gjennomsnittlige tidsrommet mellom løpetidene er rundt et halvt år, men det er ikke uvanlig for tisper å ha løpetid hver tredje til fjerde måned eller kun en gang i året. Ei tisper tar vanligvis i mot hannhunden sju til ti dager etter at blødningen begynte. Når hun er mottakelig legger hun halen til siden og stiller seg opp slik at hannen skal komme til. Selv om en paring er alt som skal til for å produsere hele kullet, er det ikke uvanlig å tillate paring hver andre dag inntil tisper er paret omtrent tre ganger. Å få hunder til å pare seg er vanligvis ingen kunst, særlig om de har gjort det før. Oppstår det problemer eller at tisper ikke blir befruktet så kan veterinær ta prøver for å finne ut om en av foreldrene ikke er befruktningsdyktig. I noen tilfeller kan kunstig inseminering være en mulighet. Det klokest er å unngå avl på hunder som ikke kan formere seg på en naturlig måte, uten menneskelig innblanding. Et unntak hvor kunstig inseminering kan være fruktbart er ved import av frossen sæd etter spesielt verdifulle avlshunder fra andre land.

Fødsel og valper

Fødsel og valpegård

Gi tisper all den hjelp hun trenger for å få fram et sunt og friskt kull. Hun trenger et ekstra stort hus hvor hun lett kan stå helt oppreist og snu seg rundt. Hun må ha ekstra plass rundt hele seg når hun legger seg ned, slik at hun ikke legger seg på valper eller forstyrres ved fødselen. Det er fint å ha et hengslet eller løst tak på hundehuset, slik at det er lett å følge med og gjøre rent.

Vanligvis bør valper fødes om våren, sommeren eller høsten, slik at utetemperaturen ikke er for lav. Hvis du bestemmer deg for å ha et kull om vinteren bør tisper få være innendørs på et sted i hvert fall over frysepunktet. Fødselen kan finne sted utendørs ved lavere temperaturer, men må i så fall følges omhyggelig, særlig dersom dette er tispas første fødsel eller om været er spesielt dårlig.

Kull om sommeren, når været kan bli svært varmt, over 21 varmegrader, kan også være farlig for valpene. I løpet av de første ukene er valpenes evne til å regulere egen kroppstemperaturen dårlig utviklet, så vær sikker på at de har skygge og ikke utsettes for direkte sollys. Dersom valpene peser bør de kjøles i kaldt vann, og flytt dem til et svalere sted. Er du usikker på om valpene er for varme kan du ta temperaturen med et rektalt termometer; den skal være mellom 38 og 39 grader. Insekter kan også være et alvorlig problem for valper født om sommeren. Er myggplagen stor kan det være nødvendig å flytte valpene innendørs.

Bunnen i hundehuset for valpene kan inneholde tørt høy eller halm for isolasjon, eventuelt sagflis, selv om enkelte tisper vil skyve dette til side. Det er viktig at området rundt huset også er tørt. Et isolert hundehus hjelper til å holde både tisper og valpene komfortable i kaldt vær.

Ved fødselen kan tisper holdes i en gård som ikke trenger å være større enn noen få kvadratmeter, men i det valpene i fireukers alder begynner å bevege seg omkring, må de som et minimum disponere fire kvadratmeter. Jo større hundegård, jo lenger kan valpene være der. Mange kenneleiere har valpegårder på mer enn 15 kvadratmeter, noe som gir valpene plass til å løpe på. Dersom store rovfugler kan være en trussel så må gården også utstyres med tak. Leker og baller av rå hud eller hard gummi gir fint tidsfordriv for valpene. Ramper, tunneller og små broer i valpegården gir mentale utfordringer. Vær sikker på at alt valpene kan nå er trygt både for tisper og valpene.

Valpegården må rengjøres minst en gang dagen, eller tre ganger daglig dersom gården er liten. Desto renere du holder området, desto sunnere blir valpene. Trespon eller sagflis gir et godt underlag i valpegården

Valper bør vokse opp i en trygg innhegning, og ikke streife omkring løse uten tilsyn. Dette bidrar til at de ikke risikerer å bli utsatt for ulykker eller får i seg noe som kan skade dem, eller at de blir angrepet av aggressive voksne hunder. Hvis du lever slik til at det kan være forsvarlig å la valpene være løse, så kan det være mulig å ha valper uten en sikker valpegård; i så fall er det viktig å plukke opp alt innen deres rekkevidde som kan være giftig eller skadelig. Vær også sikker på at voksne hunder ikke kan skade dem, siden noen voksne hunder kan skade eller drepe små valper.

Når valpene er store nok til å plasseres i egen innhegning eller holdes bundet så har de også de samme behovene som voksne hunder: et godt hundehus, friskt vann, mosjon osv..

Fôring av tisper med valper

Ei tisper som dier trenger mye mat, og behovet øker etter hvert som valpene blir større og suger mer og mer melk. Mengden fôr varierer individuelt og er avhengig av størrelsen på kullet. Noen gravide eller diende tisper kan trenge mat fire ganger i døgnet, eller å ha mat tilgjengelig hele tida, for å få i seg tilstrekkelig med energi.

Det er svært viktig å ha friskt vann tilgjengelig for mora og valpene hele døgnet. Ved temperaturer under frysepunktet må de tilbys drikke minimum tre ganger dagen. Se mer detaljer om fôring av tisper under livsstadier side 13.

Fôring av valper

Valper bør tilbys vått fôr fra tre-fire ukers alder for å avlaste tispas. (Eget fôr beregnet for valper anbefales siden dette sikrer tilstrekkelig næring for normal beinutvikling.), se mer detaljer om fôring av valper under livsstadier side 13.

Avvenning

Tisper avvenner vanligvis valpene av seg selv når valpene er mellom 4 _ og 8 uker gamle. Hvis du ønsker å fjerne tispas fra valpene mot slutten av denne perioden er dette akseptabelt. Følg nøye med tispas patter for tegn på problemer i fall du tar henne bort mens hun ennå produserer mye melk. Dersom brystene blir harde, oppsvulmede eller røde må veterinær kontaktes.

Noen tisper dier valpene selv etter åttende uke. Hvis dette skjer, kan du hjelpe henne. Ta henne gradvis bort fra valpene for lenger og lenger tidsperioder. Gi alltid valpene mat før du setter tispas tilbake til dem, slik at valpene får den maten de trenger utenfra.

Mange hundekjørerere velger å la tispas være sammen med valpene inntil de er så store at de kan plasseres sammen med de voksne hundene. Dette kan være god opplæring for valpene. Hvis tispas har problemer med avvenningen bør hun likevel fjernes fullstendig fra valpene i fire til syv døgn etter at den gradvise avvenningen er gjennomført, før hun settes tilbake til igjen. Når tispas helt har sluttet å produsere melk kan hun være sammen med valpene igjen.

Gå sakte og gradvis fram når tispas settes inn i trening igjen. Hun trenger tid for å komme seg etter å ha diet. Korte og rolige turer i spannet, på tre til fem kilometer, kan være passelig i begynnelsen. Beskytt de oppsvulmede pattene mot kulde og vind gjennom hele sesongen etter at tispas har hatt valper.

Valper kan selges fra de er åtte uker gamle. Fra tre til åtte uker får valpene derimot sin grunnleggende utvikling gjennom samhandling med hverandre og med mora. Valpene lærer da grunnleggende sosiale ferdigheter som hunder må kunne for å fungere, og dersom de fjernes fra familien for tidlig kan de få atferdsproblemer som voksne.

Når du selger en valp må du sørge for å gi den nye eieren informasjon om nødvendige vaksinasjoner og ormekurer, og om at valpen må vennes gradvis og langsomt til eventuelt nye fôrtyper.

Helsesjekk av valper

Dag 1: Undersøk hver valp for misdannelser. Sjekk munnen for hareskår. Forsikre deg om at alle valpene suger melk, siden det er viktig at hver valp får en del av den første melka, som inneholder livsviktige stoffer som kun produseres de aller første dagene. Har du spørsmål eller problemer så nøl ikke med å ringe veterinær umiddelbart.

Dag 2: La veterinæren fjerne sporene, både fra for- og bakbeina, hvis valpen har slike. Dette forhindrer problemer med gnagsår fra potesokker senere og at sporene hefter seg i noe og skades

Tre uker: Gi valpene den første ormekuren før de er 21 dager. Fortsett å gi ormekur hver andre uke fram til valpene er 12 uker gamle. (Hvis du har problemer med parasitter i kennelen din, kontakt veterinær for å få hjelp.) Tre ukers alder er også et godt tidspunkt for å introdusere valpene for fast føde. Godt oppbløtt tørrfôr beregnet for valper fungerer utmerket.

Åtte uker: Valpene får sin første vaksine og veterinæren forteller deg om det videre vaksinasjonsprogrammet.

Vaksineveiledning (nytt pr. november 2007)

De første ukene av valpens liv, er den beskyttet mot sykdom via antistoffer overført fra mora via morkaka og råmelk, dersom mora er tilstrekkelig vaksinert. Det kan være individuelle forskjeller i hvor lenge valpen har antistoffer fra mora, da disse nivåene synker gradvis etter fødsel. Hos de fleste valper har konsentrasjonen av antistoffer fra mora sunket til et neglisjerbart nivå innen valpen er 12 uker, men unntaksvis kan det forefinnes effektive mengder antistoffer fra mora også etter at valpen er 12 uker gammel. Dersom valpen vaksineres imens valpen fortsatt har effektive mengder antistoffer fra mora, vil vaksinen i mindre grad stimulere til utvikling av valpens eget immunforsvar.

For å forsikre seg om at hunden har utviklet best mulig immunitet velger derfor noen veterinærer å anbefale revaksinering ved ett års alder, selv om grunnvaksina gir en varighet av immunitet på opptil 3 år i henhold til godkjente preparatomtale.

Oppfostring

Akkurat som barn har år hvor de utvikler sin personlighet, går valper gjennom det samme, men kun på noen få måneder. Valpene trenger mye menneskelig oppmerksomhet tidlig. Desto mer du gir valpene, desto mer får du tilbake når de blir voksne. Lek med dem hver dag, slik at de ikke blir sky for mennesker. Sosialiser dem i så stor grad som mulig, ved å ta dem med på gåturer, bring dem innendørs, la dem være sammen med barn og la dem få oppleve menneskemengder og andre inntrykk.

Den viktigste perioden for å utvikle et tillitsfullt og positivt forhold til valper er fra de er tre uker til de blir tre måneder gamle. Enkelte kan misforstå og tro at gode gener er alt som skal til for å produsere gode sledehunder. Men uten tilstrekkelig omsorg og opplæring kan en valp med utmerket potensiale bli uegnet både som trekkhund og kjæledyr. De følgende periodene er grunnleggende i valpens utvikling:

En til tre uker: I de tre første ukene av livet bør du håndtere valpene forsiktig. (I naturen ville valpene i denne perioden lagt i hiet sammen med tisper, beskyttet fra resten av flokken.) Sjekk at buken er hel og at ingen negative forandringer forekommer. Berør dem og snakk til dem. Forholdet til mennesker kan starte fra dagen da valpene blir født.

Tre til seksten uker: Valper bør lekes mye med. Fra tre uker ville valpene i vill tilstand kommet ut til hikanten og hilst på resten av flokken, og det er nå de må møte mennesker oftest mulig om de skal bli tamme og tillitsfulle. Perioden fra seks til åtte uker er særdeles kritisk for sosialisering med mennesker. Valpene kan nå lære navnet sitt, lære å komme på innkalling og utvikle et nært og godt forhold til mennesker. Vær oppmerksom på at valpene kan utvikle skyhet igjen etter åtte ukers alder, hvis ikke sosialiseringen som begynte ved tre ukers alder fortsetter. Det er flott om du kan ta hele kullet med på små gåturer løse hvis du lever i et område der dette er trygt. Dersom tispa er veldressert er det lurest å ta henne med, eller en annen pålitelig voksen hund. Avhengig av valpenes alder og evner, så kan disse gåturene variere fra femten minutter til to timer. Vær forsiktig så du ikke overdriver de første turene med valpene.

Fire til seks måneder: Sett halsbånd på valpene og venn dem til å stå bundet. Venn dem til å gå turer i bånd. Dette er også rette tid for å venne dem til bilkjøring. Begynn med å plassere dem i hundeburet (eller baksetet, hundeboksen el.a.) mens bilen står i ro. Etter at valpen er trygg på dette kan du kjøre en kort distanse. Ved å dele den nye opplevelsen opp i to deler hjelper du valpen til å takle først det å være innestengt på et lite område og siden bevegelsene ved kjøring.

Fem til åtte måneder: Det er viktig å få sele på valpene slik at de lærer de grunnleggende ferdighetene en trekkhund bør kunne mens de er unge og på sitt mest lærenemme: å ikke surre seg fast i trekklinene, å trekke hardt, å gjøre fra seg i fart, å ikke tygge seler og liner, å forsere is og vann, å trekke ekstra hardt i motbakker, kommandoene for å dra og å stanse, og viktigst av alt, å lære å ha det moro sammen med eieren i skog og mark. Alt dette læres lettes og best mens valpen er ung.

Tolv måneder: På dette punktet har hunden fått tilnærmet full størrelse, selv om enkelte hunder og særlig større raser kan fortsette å "fylles ut" fram til de er 2 _ år. Husk også at selv om en hund er tolv måneder og ser voksen ut, er den ikke mentalt voksen ennå. Fortsatt trenger den mye mer tid til å utvikle seg før du kan forvente at den oppfører seg og arbeider som en voksen hund.

Alle ting du ønsker å lære hunden din er lettest å få til mens den er ung. Fra fire til tolv måneder er hunden svært åpen og mottakelig for nye inntrykk og læring. Hvis hunden for eksempel kommer til å være mye innendørs som voksen eller hvis den trenger å være veldressert, rolig og lydig, så jobb med dette mens hunden er ung og gjør hver erfaring positiv og lærerik.

Grunnleggende helsekontroll

Veterinærbehandling

Sørg for et profesjonelt og godt forhold til en fast veterinær. Hun eller han vil bli en verdifull kilde for informasjon om aktuelle helseproblemer så vel som å være til god hjelp når behovet melder seg. Som hundeeier kan du ofte utføre rutinemessig behandling selv, men må likevel alltid skaffe profesjonell hjelp når dette er nødvendig.

Voksne hunder

Daglig rutine: Undersøk hver hunds appetitt og vanninntak så vel som avføring og urin. Ofte kan små forandringer i hundens normale oppførsel være de første tegnene på et helseproblem.

Månedlig rutine: Klipp klørne og stryk gjennom pelsen til hver hund. Når en hund røyter vil kjemming og børsting holde huden og pelsen frisk.

Halvårig rutine: Utarbeid et program for ormekur i samråd med din veterinær. Valg av middel mot innvollsorm (og eventuelt andre parasitter) kan avhenge av forekomsten i ditt geografiske område.

Årlig: Sørg for vaksiner. Et godt tidspunkt for vaksiner er sensommer eller tidlig høst før treningen tar til.

Utfør også en grundig fysisk undersøkelse av hver hund på sensommeren slik at om du finner problemer så har du tid til å ta deg av dem før høsttreningen begynner.

Rutiner ved anskaffelse av nye hunder

Når du ser over hundegården din og eventuelt kommer fram til at det er tid for å utvide eller forbedre spannet, så kan en framgangsmåte være å kjøpe en ny hund. Det er mange elementer å tenke på ved nyanskaffelser, men en av de viktigste er at hunden er sunn og frisk, og at den ikke vil dra med seg smittsomme sykdommer. De følgende retningslinjene er ment for å hjelpe til å utføre en grunnleggende helseundersøkelse for å redusere sjansene for å kjøpe en usunn hund. Disse retningslinjene kan også følges ved den årlige helsekontrollen av de hundene du allerede eier.

Generell oppførsel. En hund bør være oppmerksom og interessert i sine omgivelser.

Vekt og pels. En hund bør være slank, men ikke mager. Den bør ha en frisk og blank pels og hud som er lys rosa uten nakne områder eller mye flass. Kjenn over hele hundekroppen med hendene, for å finne eventuelle skorper, hevelser, kuler under huden eller sår. En hund i dårlig form eller med en tørr og pistret pels kan vise tegn på tilstander så som hypotryroidisme, parasitter (interne parasitter så som innvollsorm eller utvendige parasitter, som for eksempel pelslus, blodlus, midd eller skabb), manglende næringsopptak eller andre sykdommer. Uansett kan du ha i minne at hunder ikke alltid ser perfekte ut, Selv en nydelig pels ser rufsete ut når hunden røyter, og tisper vil røyte etter å ha hatt valper.

Øyer. Øyene skal være klare og rene, uten å renne, de skal ikke være røde eller ha grå eller blå slør på hornhinnene. Pupillene skal være symmetriske.

Ørene. Ørene bør være rene inni, uten at voks eller puss og uten å lukte vondt.

Snuten. Det bør ikke være snørr eller annen utflod, rå områder eller tørre oppflasede flater på snuten.

Respirasjon. En hunds normale puls kan være på 100 til 130 slag i minuttet, og pustefrekvensen omlag på 22 pust i minuttet. Dette kan øke hos en opphisset hund, og vanskelig å måle når hunden peser. Men lytt etter unormale pustelyder. Når du prøver ut en

hund så plasser den bak i spannet i det minste på en del av turen, selv om det er en lederhund, fordi det er vanskelig å høre unormale lyder fra hundens pusterør om hunden er for langt unna. Problemer med pusten oppdages lettest når hunden løper raskt eller ved varme temperaturer, men alle hunder viser kraftige stresssymptomer om de trenes i for sterk varme.

Muskler og ben. Kontroller hundens symmetri. Sammenlign muskler og ledd på de to bakbeina samtidig, og på frambena samtidig. Hevelser i bena kan indikere gamle beinfrakturer, hovne vrister kan være tegn på arthroser. Asymmetrisk muskelmasse kan indikere at hunden halter eller en ujevn bruk av bena.

Poter. Undersøk potene for tegn på arr eller mye slikking mellom tråputene (irritasjon, rødlig hud). Kontroller klørne, og legg merke til om hunden har sporer ("ulveklør"). Viktigheten av å fjerne sporene avhenger av hva du planlegger å bruke hunden til – særlig for langdistansekjøring kan dette ha betydning.

Rektum. Undersøk området rundt analåpningen for sår, arr eller hevelser.

Eldre hunder. En eldre hund er mer utsatt for helseproblemer enn yngre hunder. En hver verdifull hund over sju eller åtte års alder fortjener en omfattende undersøkelse av en veterinær. Denne undersøkelsen bør inkludere en blodprøve for å vurdere lever- og nyrefunksjonen. Røntgen av carpus (vrist) anbefales også fordi håndleddet er et av de første leddene som kan vise tegn på skader. Ikke alle problemer er synlige på røntgenbilder eller ved blodprøver, men disse testene kan advare deg dersom noe galt er i ferd med å utvikle seg. Eldre hunder kan være svært verdifulle trekkhunder, så la deg ikke skremme fra å kjøpe en eldre hund. Pass bare på å være ekstra oppmerksom på eldre hunders helse.

Tisper som skal brukes i avl. Hunder ment for avl fortjener også spesiell oppmerksomhet. Før du eventuelt kjøper ei tise, spør om hun har hatt regelmessige løpetider. Har hun vært behandlet for å utsette løpetiden eller fått avbrutt svangerskap tidligere? Dette kan i noen tilfeller påvirke muligheten for å fungere som avlshund. Sjekk juret hennes (mammary glands) for hevelser; jursvulster (mammary tumors) er ikke uvanlig i eldre tisper som ikke er steriliserte. Undersøk pattene for tegn på frostskafer. Skadde patter fungerer ikke i mange tilfeller. Sjekk kjønnsorganet for sår, utvekster, hevelser eller utflod.

Hannhunder som skal brukes i avl. Vær sikker på at hannhunder som kanskje skal benyttes i avl har to normale testikler. Selv om hanner med kun en normalt utviklet testikkel kan være fruktbar, må slike hunder ikke avles på. Sjekk for utflod fra penis. Spør også om hunden tidligere har vært benyttet i avl, og hvordan avkommet ble. Har hunden noen gang vært medisineret? Lavt thyroïdnivå reduserer fruktbarheten hos både hanner og tisper.

Andre overveielser. Før du introduserer en ny hund i flokken din må du forsikre deg om at den har vært vaksinert og gjennomgått ormekurer, er fri for parasitter og for andre smittsomme sykdommer. Dersom det viser seg at den nye hunden har med seg slike problemer må den holdes isolert fra de andre hundene inntil den er tilstrekkelig behandlet.

En skikkelig fysisk undersøkelse garanterer ikke at hunden kommer til å være en god trekkhund, men hjelper til å avdekke noen forhold som kan forhindre hunden fra å fungere optimalt. De fleste hunder har gjerne en eller annen "feil", men en ny hund bør være sunn og frisk, og bør ikke smitte dine andre hunder med noen sykdommer.

---o00o---